

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.55>

УДК 657.221:504.03

*Н. М. Майстренко,
здобувач вищої освіти третього рівня,
Державники університет “Житомирська політехніка”
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9270-5919>*

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*N. Maistrenko
Applicant for third-level higher education,
State University "Zhytomyr Polytechnic"*

NORMATIVE REGULATION OF THE CIRCULAR ECONOMY AND ITS INFORMATION SUPPORT

В умовах глобалізації та зростаючої уваги до екологічних проблем, циркулярна економіка стає важливим аспектом для розвитку підприємств. Оскільки циркулярна економіка вимагає чіткої інформації про наявність і стан ресурсів на всіх етапах їх використання, система бухгалтерського обліку підприємства має бути побудована таким чином, щоб задовольнити такі інформаційні потреби.

Метою є дослідження нормативного регулювання циркулярної економіки та її інформаційного забезпечення в сільськогосподарських

підприємствах України в умовах воєнного стану та у період післявоєнного відновлення країни.

Дотримання національного та міжнародного законодавства при управлінні виробничими відходами є важливим і необхідним. Правові норми спрямовані на захист довкілля від забруднення, яке можуть спричинити відходи виробництва. Впровадження міжнародних стандартів і принципів циркулярної економіки може сприяти економії ресурсів, зменшенню витрат на закупівлю нових матеріалів через повторне використання та переробку відходів. Крім того, законодавчі норми визначають способи управління відходами, що знижують ризик їхнього впливу на населення та забезпечують безпечне поводження з небезпечними відходами.

Дотримання законодавства у сфері бухгалтерського обліку при формуванні інформаційної бази для управління відходами виробництва допомагає підприємству контролювати та оптимізувати витрати, пов'язані з управлінням відходами.

Відображення в обліку витрат на поводження з відходами дає можливість аналізувати їх економічну ефективність. Це також сприяє пошуку способів мінімізації витрат, зокрема через впровадження більш ефективних методів управління відходами.

Підприємства, діяльність яких відповідає вимогам міжнародних стандартів, часто отримують більше довіри з боку партнерів, клієнтів та інвесторів, а також мають вищі шанси на вихід на міжнародні ринки, де вимоги до екологічності суворіші.

In the conditions of globalization and growing attention to environmental problems, the circular economy is becoming an important aspect for the development of enterprises. Since the circular economy requires clear information about the availability and state of resources at all stages of their use, the company's accounting system must be built in such a way as to satisfy such information needs.

The goal is to study the normative regulation of the circular economy and its information support in agricultural enterprises of Ukraine under the conditions of martial law and during the period of the country's post-war recovery.

Compliance with national and international legislation in industrial waste management is important and necessary. Legal norms are aimed at protecting the environment from pollution that can be caused by production waste. The implementation of international standards and principles of the circular economy can help save resources, reduce the cost of purchasing new materials through reuse and recycling of waste. In addition, legislative norms determine methods of waste management that reduce the risk of their impact on the population and ensure safe handling of hazardous waste.

Compliance with the legislation in the field of accounting when forming an information base for production waste management helps the enterprise to control and optimize costs related to waste management.

Accounting for waste management costs makes it possible to analyze their economic efficiency. It also helps to find ways to minimize costs, in particular through the implementation of more efficient waste management methods.

Enterprises whose activities meet the requirements of international standards often receive more trust from partners, customers and investors, and also have higher chances of entering international markets where environmental requirements are stricter.

Ключові слова: *циркулярна економіка, відходи виробництва, законодавче регулювання, сталий розвиток, бухгалтерський облік.*

Keywords: *circular economy, production waste, legislative regulation, sustainable development, accounting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації та зростаючої уваги до екологічних проблем, циркулярна економіка стає

важливим аспектом для розвитку підприємств. Саме впровадження принципів циркулярної економіки допомагає створювати умови для безвідходного виробництва, повторного використання матеріалів і ресурсів, що є особливо важливим для сільськогосподарської галузі з її значним впливом на навколишнє середовище.

Оскільки циркулярна економіка вимагає чіткої інформації про наявність і стан ресурсів на всіх етапах їх використання, система бухгалтерського обліку підприємства має бути побудована таким чином, щоб задовольнити такі інформаційні потреби. Це спрямовано на забезпечення стейкхолдерів підприємства необхідною інформацією для прийняття екологічно обґрунтованих рішень, стимулювання переходу до ресурсоефективних технологій та сприяє фінансовій прозорості.

Таким чином, бухгалтерський облік має бути побудований так, щоб бути спроможним формувати інформацію про відповідність діяльності підприємства принципам стійкості, які спрямовані на зменшення відходів, раціональне використання ресурсів та підвищення екологічної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість публікацій у сфері нормативного регулювання провадження циркулярної економіки значно зросла, починаючи з 2021 р. (рис. 1), що пов'язано з актуалізацією вказаного питання у світі для досягнення положень концепції сталого розвитку.

Дослідженню нормативного регулювання циркулярної економіки присвятили монографічні праці А.П. Гетьман [2], І.Я. Зварич [3]. Регіональні та галузеві аспекти законодавчого регулювання циркулярної економіки досліджували М. Аговіно, М. Черчіелло, А. Гарофало, Г. Муселла [4], Р. Баркхаузен, К. Фік, А. Дюран, К. Роде [5], М. Аговіно, М. Черчіелло, А. Джавед, А. Раппоселлі [6], І. Кахупі, Н. Яковлева, О. Окори, К.Е. Халл [7], Н.І. Горбаль, С.В. Сліпачик [8], І.Ю. Гришова, К.С. Нестерова [9]. Поглибленого дослідження потребує нормативне регулювання циркулярної економіки та її інформаційного забезпечення в сільськогосподарських

підприємствах України. Деталізації потребують питання нормативного регулювання циркулярної економіки та її інформаційного забезпечення в умовах воєнного стану та після завершення воєнних дій.

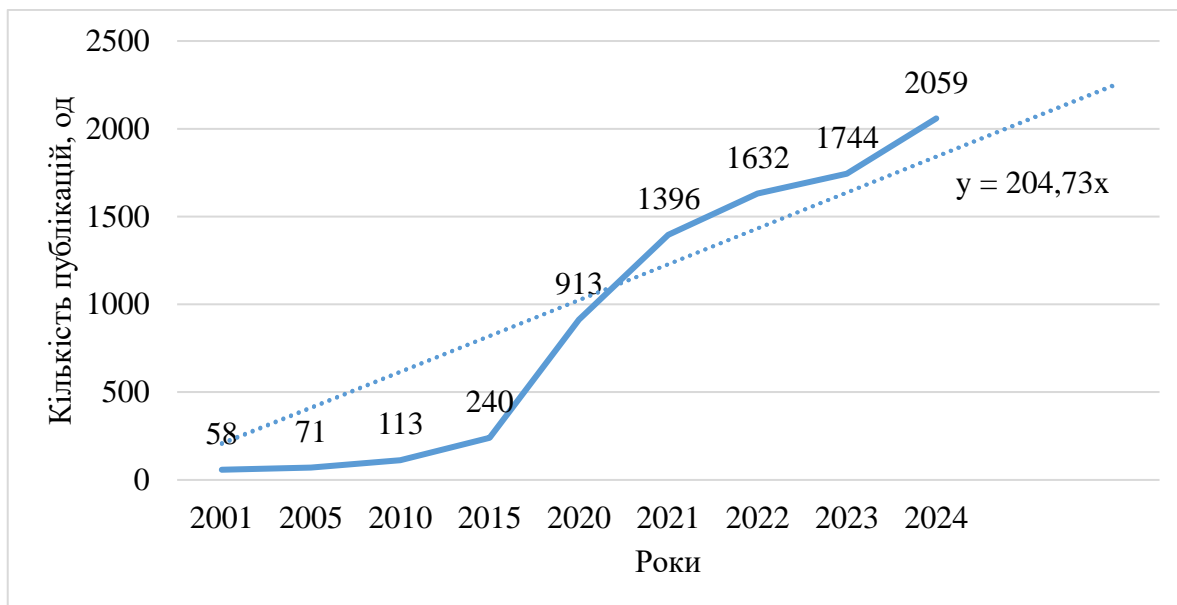

Рис. 1. Динаміка публікацій за словосполученням “circular economy legislation” у наукометричній базі Scopus

Джерело: побудовано на основі [1]

Метою є дослідження нормативного регулювання циркулярної економіки та її інформаційного забезпечення в сільськогосподарських підприємствах України в умовах воєнного стану та у період післявоєнного відновлення країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою циркулярної економіки є збереження екологічної безпеки та забезпечення сталого розвитку для нинішнього та майбутніх поколінь, що відповідає цінностям, закріпленим у Конституції України. Для досягнення цих цілей в Україні вже прийнято низку нормативно-правових документів, що регулюють екологічні взаємовідносини, зокрема у сфері сільського господарства (рис. 2).

Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"

- Визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності, включаючи сільськогосподарські підприємства. Цей закон регулює правові основи бухгалтерського обліку, які повинні відповідати національним стандартам, і може бути адаптований для врахування специфіки циркулярної економіки.

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища"

- Визначає правові засади охорони довкілля та регулює екологічну політику. Сільськогосподарські підприємства, які впроваджують циркулярну економіку, повинні дотримуватися цього закону при управлінні відходами, збереженні природних ресурсів та зменшенні негативного впливу на довкілля.

Закон України "Про управління відходами"

- Регулює правові відносини щодо поводження з відходами, включаючи їх збирання, переробку, утилізацію та знешкодження. Важливий для сільськогосподарських підприємств, які прагнуть мінімізувати обсяг відходів, переробляти сільськогосподарські залишки та впроваджувати екологічно безпечні методи управління відходами в межах циркулярної економіки.

Закон України "Про охорону атмосферного повітря"

- Регулює правові відносини щодо охорони та раціонального використання атмосферного повітря, встановлює вимоги до зменшення викидів забруднюючих речовин і шкідливих впливів на атмосферу. Важливий для сільськогосподарських підприємств, які використовують технології, що знижують викиди парникових газів і пилу, або впроваджують екологічно чисті методи виробництва для зменшення забруднення повітря.

Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України"

- Регулює надання державної підтримки сільськогосподарським підприємствам, включаючи субсидії та гранти на впровадження нових технологій і екологічних інновацій. Може бути застосований для стимулювання підприємств, які розвивають циркулярну економіку.

Рис. 2. Законодавство України, що регулює питання циркулярної економіки для сільськогосподарських підприємств

Джерело: систематизовано автором на основі [2]

Закон України "Про органічне виробництво"

- Визначає правові засади ведення органічного виробництва в Україні, яке є частиною циркулярної економіки. Сільськогосподарські підприємства, які впроваджують органічне виробництво, повинні дотримуватися екологічних стандартів і методів ведення господарства, що не завдають шкоди довкіллю.

Закон України "Про державні цільові програми"

- Передбачає можливість створення державних програм, спрямованих на розвиток циркулярної економіки в сільському господарстві, включаючи підтримку переробки відходів, енергозбереження та збереження природних ресурсів.

Закон України "Про охорону земель"

- Регулює правові відносини щодо використання та охорони земельних ресурсів, важливий для сільськогосподарських підприємств, що працюють над збереженням ґрунтів і екологічно чистими методами вирощування.

Закон „Про поводження з радіоактивними відходами”

- Визначається попередня обробка радіоактивних відходів як дезактивація, збирання, сортування радіоактивних відходів.

Закон України "Про металобрухт"

- Регулює управління металобрухтом. Він важливий для промислових підприємств, оскільки забезпечує збір, обробку та утилізацію металобрухту відповідно до екологічних норм. Закон встановлює вимоги до діяльності підприємств, ліцензування та контролю якості металевих відходів, сприяючи збереженню природних ресурсів і розвитку вторинної переробки в Україні.

Закон України "Про хімічні джерела струму"

- Регулює виробництво, обіг та утилізацію акумуляторів і батарей. Він встановлює вимоги до якості, маркування та безпеки, а також процедури збору і переробки відпрацьованих джерел струму, сприяючи зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції"

- Регулює обробку небезпечних товарів. Він важливий для агропідприємств, оскільки забезпечує їх вилучення та утилізацію згідно з екологічними стандартами, встановлює вимоги до якості продукції та відповідальність виробників.

Податковий кодекс України

- Передбачає податкові пільги та преференції для підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології або займаються переробкою та утилізацією відходів.

Продовження рис. 2. Законодавство України, що регулює питання циркулярної економіки для сільськогосподарських підприємств (продовження)

Джерело : систематизовано автором на основі [2]

Циркулярна економіка поки не закріплена в українському законодавстві як окрема нормативна категорія. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС [10] Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє законодавство з нормами ЄС, зокрема щодо імплементації ряду європейських директив у національне законодавство. Основні з європейських директив щодо циркулярної економіки наведені та охарактеризовані на рис. 3.

ДСанПіН 2.2.7.029-99 – «Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення»

- Цей документ встановлює вимоги до безпечного поводження з промисловими відходами, зокрема до їх класифікації за ступенем небезпеки для здоров'я населення. Метою документа є захист здоров'я людей від можливого негативного впливу промислових відходів.

Директива 2008/98/ЄС про відходи

- Ця директива є основоположним актом у сфері управління відходами в ЄС. Вона визначає основні принципи управління відходами, включаючи ієрархію відходів, яка передбачає пріоритетність запобігання утворенню відходів, повторне використання, переробку та інші форми утилізації перед захороненням. Директива також містить вимоги до збирання, транспортування, обробки і видалення відходів, а також до екологічного контролю.

Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів

- Ця директива регулює процеси захоронення відходів на сміттєзвалищах. Вона встановлює вимоги щодо проектування, експлуатації, закриття та післяексплуатаційного моніторингу сміттєзвалищ. Метою директиви є запобігання негативному впливу захоронення відходів на навколишнє середовище та здоров'я людини.

Директива 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості

Ця директива стосується специфічних аспектів управління відходами, що утворюються під час видобутку корисних копалин. Вона має на меті запобігання або зменшення негативного впливу відходів видобувної промисловості на здоров'я людини та навколишнє середовище. Директива визначає вимоги до управління такими відходами, включаючи їх зберігання, обробку та утилізацію.

Рис. 3. Директиви ЄС щодо регулювання питань циркулярної економіки

Джерело: систематизовано автором на основі [2]

Довгострокове бачення ЄС щодо охорони довкілля визначає коли і через які механізми принципи інноваційної циркулярної економіки мають бути загальноприйнятими [11]. На відміну від Директиви 2008/98/ЄС, в українському Законі "Про відходи" відсутнє поняття "циркулярна економіка" [12], що є недоліком законодавства України.

Щодо поняття "відходи", то у Директиві 2008/98/ЄС під відходами мається на увазі будь-яка речовина або об'єкт, від якого власник позбувається або має намір позбутися. Відповідно до Закону України "Про відходи" до відходів включаються матеріали та об'єкти, що утворилися під час виробництва чи споживання, а також товари, які втратили споживчі властивості й не можуть бути використані, тому підлягають утилізації або видаленню. Отже, в Законі України "Про відходи" поняття "відходи" охарактеризовано ширше.

Натомість Директива 2008/98/ЄС встановлює "ієрархію відходів" – пріоритетний порядок управління відходами, що починається з їх запобігання, підготовки до повторного використання, переробки, відновлення енергії та завершується утилізацією. Державам-членам пропонується застосовувати економічні інструменти та інші заходи для стимулювання застосування цієї ієрархії. Це не передбачено законодавством України.

Важливим принципом, визначеним у Директиві 2008/98/ЄС, який необхідно впровадити в українське законодавство і практику господарювання є "принцип розширеної відповідальності виробника". При пошуці оптимальної моделі для вирішення проблеми накопичення відходів, розроблено теоретичну концепцію – "принцип розширеної відповідальності виробника". Сутність її у тому, що саме виробник, а не споживач чи держава, відповідає за управління відходами. Такий підхід спрямований на підвищення екологічної відповідальності виробників, мінімізацію негативного впливу продукції на навколишнє середовище та створення ефективної системи вторинної переробки. Розширена відповідальність може

проявлятися у вигляді обов'язків виробників щодо прийому відходів і використаної продукції, їх належного управління та фінансового забезпечення таких заходів, а також надання доступної інформації про можливості повторного використання та переробки виробів.

Позитивним в Законі України “Про відходи” є те, що він сприяє суб'єктам господарювання, власникам відходів і споживачам у впровадженні роздільного збору (сортування) відходів. Водночас, більшість норм, що регулюють процес сортування, застосовуються лише до побутових відходів, залишаючи поза увагою інші види відходів, зокрема відходи сільськогосподарського виробництва.

На думку В.А. Зуєва, для розбудови національного законодавства в частині циркулярної економіки важливо створити комплексну модель правового регулювання управління відходами, що охоплює три ключові напрями: 1) запобігання виникненню нових відходів; 2) впровадження ефективної системи управління, яка мінімізує утворення відходів та забезпечує їх безпечну утилізацію; 3) створення умов для вирішення проблем з уже накопиченими відходами, що є особливо складним, адже раніше матеріали та вироби не розроблялися з думкою про можливість їх переробки чи екологічно безпечної утилізації [13].

Отже, серед найбільш поширених заходів для підтримки циркулярної економіки є розробка чітких стратегій із визначеними цілями та підтримка підприємств, які дотримуються принципів циркулярної економіки. Водночас заходи, зокрема підвищення екологічних податків або збільшення цін на викопне паливо, часто викликають негативне сприйняття у суспільстві.

Важливою складовою є також впровадження політики “зелених” державних закупівель, оскільки вона може суттєво сприяти переходу до циркулярної економіки. У ЄС державні закупівлі складають близько 20% ВВП, тому численні європейські дослідники наголошують на важливості саме “зелених закупівель” [14].

Отже, важливою є інтеграція в національне законодавство України положень, що відповідають європейським стандартам. Зокрема, щодо удосконалення системи управління відходами та визначення правових, організаційних, економічних основ і механізмів контролю. Ці заходи спрямовані на забезпечення захисту здоров'я населення і довкілля шляхом запобігання або зменшення утворення відходів, зниження негативного впливу управління відходами, а також сприяння їх підготовці до повторного використання і відновлення як вторинної сировини та енергетичних ресурсів.

Проте, без створення системи, що включає проведення інвентаризації та ідентифікації відходів виробництва і споживання, розробку паспортів для різних типів відходів, оформлення карток об'єктів утворення відходів, обчислення нормативів їх утворення та допустимих обсягів, а також ведення обліку і постійного контролю за кожним видом відходів, неможливо забезпечити ефективне управління такими відходами.

В Україні існує низка законодавчих актів, які регулюють питання управління відходами та його облікове забезпечення, але їх ефективність часто залежить від адаптації до сучасних викликів, особливо викликів воєнного стану. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку в умовах циркулярної економіки включає не лише національні закони, а й міжнародні стандарти, які допомагають впроваджувати кращі практики в агросекторі.

Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні визначають основні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. В умовах циркулярної економіки адаптація національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності до нових викликів стає важливим елементом забезпечення стійкості аграрних підприємств (рис. 4).

Нормативні вимоги щодо інформаційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в частині циркулярної економіки

Національні

Міжнародні

<p>П(С)БО 30 "Біологічні активи"</p>	<p>Охоплює облік і оцінку біологічних активів та сільськогосподарської продукції. Важливий для врахування змін вартості біологічних активів у межах циркулярної економіки, зокрема щодо обліку відходів, рециклінгу, вторинного використання</p>	<p>МСФЗ 41 "Сільське господарство"</p>	<p>Охоплює облік біологічних активів та сільськогосподарської продукції, їхню оцінку на справедливу вартість</p>
<p>П(С)БО 7 "Основні засоби"</p>	<p>Регулює облік і амортизацію основних засобів, зокрема пов'язаних із переробкою відходів і використанням технологій рециклінгу</p>	<p>МСФЗ 16 "Оренда"</p>	<p>Важливий для обліку орендованих основних засобів, зокрема для рециклінгу, або земельних ресурсів</p>
<p>П(С)БО 9 "Запаси"</p>	<p>Важливий для обліку запасів, зокрема відходів, особливо в умовах циркулярної економіки, коли актуалізується питання повторного використання матеріалів</p>	<p>МСФЗ 13 "Оцінка спра-ведливої вартості"</p>	<p>Визначає правила оцінки біологічних активів, що є важливим для обліку відновлюваних біологічних ресурсів</p>
<p>П(С)БО 16 "Витрати"</p>	<p>Регулює облік виробничих витрат у сільському господарстві, у тому числі витрати на екологічно чисті технології та заходи з управління відходами</p>	<p>МСФЗ 2 "Запаси"</p>	<p>Охоплює облік запасів, зокрема готової продукції і відходів, які можуть бути</p>
<p>П(С)БО 15 "Доходи"</p>	<p>Визначає принципи визнання доходів, зокрема від продажу сільськогосподарської продукції та відходів, що можуть бути перероблені або реалізовані</p>	<p>МСБО 16 "Основні засоби"</p>	<p>Регулює облік основних засобів, зокрема обладнання, яке може бути використане для рециклінгу ресурсів</p>
<p>П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства"</p>	<p>Стосується обліку малих сільськогосподарських підприємств, які можуть впроваджувати циркулярні принципи в рамках своїх операцій</p>	<p>МСБО 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи"</p>	<p>Регулює облік зобов'язань, пов'язаних з управлінням відходами, та щодо рекультивації або екологічної відповідальності</p>
		<p>МСБО 20 "Облік державних грантів та розкриття інформації про державну допомогу"</p>	<p>Охоплює облік державної допомоги для реалізації принципів циркулярної економіки.</p>

Рис. 4. Вимоги П(С)БО та МСФЗ щодо діяльності сільськогосподарських підприємств в частині циркулярної економіки

Джерело : розроблено автором

Отже, у контексті впровадження циркулярної економіки в сільськогосподарських підприємствах важливим є дотримання як національних, так і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Українські стандарти (П(С)БО) адаптовані до специфіки аграрної сфери, враховуючи облік біологічних активів, витрат на екологічно чисті технології та облік відходів, які можна повторно використовувати. Водночас міжнародні стандарти (МСФЗ/МСБО) забезпечують об'єктивну оцінку активів і зобов'язань, що сприяє прийняттю екологічно відповідальних рішень. Комплексне нормативне регулювання дозволяє інтегрувати екологічні, економічні та соціальні аспекти в діяльність аграрних підприємств, забезпечуючи їхню стійкість і конкурентоспроможність на ринку в умовах сучасних екологічних викликів.

Організація належного поводження з відходами у сільськогосподарських підприємствах згідно з вимогами законодавства передбачає ведення обліку як відходів, так і захисту навколишнього середовища від їх негативного впливу в межах підприємства.

Відповідно до законодавства [12], підприємство повинно мати такі документи: накази про призначення відповідальних осіб та організацію роботи з управління відходами; Положення про службу охорони навколишнього середовища (якщо така служба створена); посадові інструкції, які визначають обов'язки та відповідальність працівників щодо поводження з відходами; журнал обліку відходів, форма №1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари», паспорти відходів, реєстрові карти об'єктів утворення, обробки та утилізації відходів; форми державної статистичної звітності про відходи; ліцензія на поводження з небезпечними відходами (якщо є такі відходи); дозвіл на здійснення операцій з відходами або декларація про відходи. Зазначені документи є основою для звітування підприємства про утворення відходів та поводження з ними. Для управління ж відходами необхідно управлінському персоналу надати вичерпну інформацію про джерела їх утворення, вартість, можливі вигоди від їх повторного використання, вартість

утилізації тощо. Тому актуальності набуває розробка внутрішнього звіту про утворення відходів та поводження з ними.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №2034 [15], документування утворення відходів відбувається на основі спостереження за їх утворенням та проведенням операцій поводження з ними. На основі зведених документів щодо відходів складається статистична звітність.

Згідно із Законом України «Про відходи» [12], підприємства, що здійснюють операції з відходами, повинні вести поточний облік на основі матеріально-сировинних балансів, відстежуючи кількість, тип і склад відходів, що утворюються, збираються, перевозяться, зберігаються, обробляються, утилізуються, знешкоджуються та видаляються. Підприємства також зобов'язані подавати обов'язкову статистичну звітність за встановленими формами.

Форми звітності та порядок надання інформації про відходи розробляються на основі державного класифікатора відходів ДК 005-96. Основні форми звітності з питань поводження з відходами включають Звіт про заготівлю та поставку брухту чорних і кольорових металів (ф. № 1-МБ), Звіт про утворення, використання та поставку вторинної сировини і відходів виробництва (ф. № 14-МТП), Звіт про утворення та поводження з відходами (ф. №1-відходи).

У державній статистичній звітності за формою №1-відходи подаються дані про управління відходами, зазначеними в класифікаторі ДК 005-96. У звіті у довільному порядку вказуються всі відходи 1–4 класів небезпеки, з якими проводилися операції протягом звітного року. Цю форму заповнюють підприємства і їхні підрозділи, які займаються поводженням з відходами, що належать до цих класів небезпеки.

Крім того, підприємства зобов'язані подавати Звіт про витрати на охорону навколишнього середовища та екологічні платежі (ф. №1-екологічні витрати), тоді коли вони мають капітальні чи поточні витрати на охорону довкілля або сплачують за викиди забруднювальних речовин в атмосферу,

скиди забруднених вод у водні об'єкти чи розміщення відходів, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми діяльності.

З 26 квітня 2014 року суб'єкти господарювання здійснюють діяльність без необхідності отримання дозволів на утворення і розміщення відходів, зокрема погоджень Мінприроди щодо небезпечних відходів [16].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, дотримання національного та міжнародного законодавства при управлінні виробничими відходами є важливим і необхідним. Правові норми спрямовані на захист довкілля від забруднення, яке можуть спричинити відходи виробництва. Дотримання законодавства сприяє зменшенню шкідливого впливу на атмосферу, ґрунти та водні ресурси. Впровадження міжнародних стандартів і принципів циркулярної економіки може сприяти економії ресурсів, зменшенню витрат на закупівлю нових матеріалів через повторне використання та переробку відходів. Крім того, відходи можуть містити токсичні речовини, що завдає шкоду здоров'ю. Законодавчі норми визначають способи управління відходами, що знижують ризик їхнього впливу на населення та забезпечують безпечне поводження з небезпечними відходами.

Підприємства, діяльність яких відповідає вимогам міжнародних стандартів, часто отримують більше довіри з боку партнерів, клієнтів та інвесторів, а також мають вищі шанси на вихід на міжнародні ринки, де вимоги до екологічності суворіші. Дотримання міжнародного законодавства у сфері управління відходами забезпечує ефективне міжнародне співробітництво в галузі екології та сприяє сталому розвитку.

Дотримання законодавства у сфері бухгалтерського обліку при формуванні інформаційної бази для управління відходами виробництва допомагає підприємству контролювати та оптимізувати витрати, пов'язані з управлінням відходами.

Відображення в обліку витрат на поводження з відходами дає можливість аналізувати їх економічну ефективність. Це також сприяє пошуку способів

мінімізації витрат, зокрема через впровадження більш ефективних методів управління відходами.

Дотримання законодавчих вимог підвищує прозорість діяльності підприємства, що є важливим для партнерів, акціонерів та інвесторів, особливо при здійсненні екологічно відповідальної діяльності.

Перспективами подальших досліджень є розвиток бухгалтерського обліку в умовах циркулярної економіки.

Література

1. Scopus Preview, "Publications by the phrase "circular economy legislation", URL: <https://www.scopus.com/sources.uri?zone=TopNavBar&origin=searchauthorfreelookup>

2. Нормативно-інституційне забезпечення сприяння господарській діяльності в інноваційному суспільстві : *монографія* / [Є. М. Білоусов, І. В. Борисов, Н. М. Вапнярчук та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана, О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. 312 с.

3. Зварич І. Я. Глобальна циркулярна економіка: «Економіка ковбоїв» VS «Економіка космічного корабля» : *моногр.* Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 337 с.

4. Agovino, M., Cerciello, M., Garofalo, A., Musella, G. (2024), Environmental legislation and achieving circular economy in Italy's waste sector: A shift-and-share macro-area analysis, *Utilities Policy*, № 90, URL: <https://doi.org/10.1016/j.jup.2024.101811>.

5. Barkhausen, R., Fick, K., Durand, A., Rohde, C. (2023), Analysing policy change towards the circular economy at the example of EU battery legislation, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, № 186, URL: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2023.113665>.

6. Agovino, M., Cerciello, M., Javed, A., Rapposelli, A. (2023), Environmental legislation and waste management efficiency in Italian regions in

view of circular economy goals, *Utilities Policy*, № 85, URL: <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101675>.

7. Kahupi, I., Yakovleva, N., Okorie, O., Eiríkur Hull, C. (2024), Implementation of Circular Economy in a Developing Economy's Mining Industry Using Institutional Theory: *The Case of Namibia*, *Journal of Environmental Management*, № 368, URL: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.122145>.

8. Горбаль Н.І., Сліпачик С.В. Циркулярна економіка: особливості та перспективи впровадження в Україні в умовах війни. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023, № 2 (9), URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/dec/32720/menedzhment223maket-257-268.pdf>

9. Гришова І. Ю., Нестерова К. С. Концепт циркулярної економіки в контексті забезпечення сталого розвитку. *Економіка АПК*, 2021, № 4, С. 88–94. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104088>

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми держава-членами, з іншої сторони : від 30.11.2015 № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

11. Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030. URL: <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf>

12. Закон України “Про відходи” від 05.03.1998, № 187/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>

13. Зуєв В. А. Проблеми гармонізації господарсько-правового та еколого-правового регулювання у сфері поводження з відходами. *Правова позиція*. 2017. № 1 (18). С. 111. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2910/1/11.%20%D0%97%D1%83%D1%94%D0%B2.pdf>.

14. Backes C. Law for a Circular Economy. 2017. P. 61–65. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjCrIaqa3uAhVMtIsKHX1iBmcQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fw>

ww.uu.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Frgl-ucowsl-backes-law_for_a_circular_economy.pdf&usg=AOvVaw3POS5GvaS6619qnPyKs2vy

15. Порядок ведення державного обліку та паспортизації відходів. Постанова КМУ від 1.11.1996р. №2034 База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2034-П>

16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» № 1193-VII від 09.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-18#Text>

References

1. Scopus Preview (2024). "Publications by the phrase "circular economy legislation", available at: <https://www.scopus.com/sources.uri?zone=TopNavBar&origin=searchauthorfreelookup> (Accessed 14 Oct 2024)

2. Hetman, P.O., Dmytryk, A.T. and Tokareva, K.T. (2020), *Normatyvno-instytutsiine zabezpechennia spryiannia hospodarskii diialnosti v innovatsiinomu suspilstvi*: monografiia. [Normative and institutional support for economic activity in an innovative society], Research Institute of Law, Kharkiv, Ukraine.

3. Zvarych, I.I. (2019), *Hlobalna tsyrkuliarna ekonomika: «Ekonomika kovboiv» VS «Ekonomika kosmichnoho korablia»* : monografiia. [Global Circular Economy: "Cowboy Economy" VS "Spaceship Economy"], Ternopil, Ukraine.

4. Agovino, M., Cerciello, M., Garofalo, A. and Musella, G. (2024), "Environmental legislation and achieving circular economy in Italy's waste sector: A shift-and-share macro-area analysis", *Utilities Policy*. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2024.101811>.

5. Barkhausen, R., Fick, K., Durand, A. and Rohde, C. (2023), "Analyzing policy change towards the circular economy at the example of EU battery legislation", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, Vol. 186. available at: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2023.113665>.

6. Agovino, M., Cerciello, M., Javed, A. and Rapposelli, A. (2023), “Environmental legislation and waste management efficiency in Italian regions in view of circular economy goals”, *Utilities Policy*, Vol. 85. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101675>.

7. Kahupi, I., Yakovleva, N., Okorie, O. and Eiríkur Hull, C. (2024), “Implementation of Circular Economy in a Developing Economy's Mining Industry Using Institutional Theory: The Case of Namibia”, *Journal of Environmental Management*, Vol. 368. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.122145>.

8. Horbal, N.I. and Slipachyk, S.V. (2023), “Circular economy: peculiarities and prospects of implementation in Ukraine in the conditions of war”, *Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, vol. 2 (9), [Online], available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/dec/32720/menedzhment223maket-257-268.pdf> (Accessed 20 Oct 2024)

9. Hryshova, I. Yu. and Nesterova, K. W. (2021), “The concept of circular economy in the context of ensuring sustainable development”, *Economy of agro-industrial complex*, vol. 4, pp. 88–94, [Online], available at: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202104088> (Accessed 26 Oct 2024)

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), “Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand”, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Accessed 22 Oct 2024)

11. European Commission (2020), “Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Program to 2030”, [Online], available at: <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf> (Accessed 20 Oct 2024)

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), Law of Ukraine “On waste”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80> (Accessed 12 Oct 2024)

13. Zuev, V.A. (2017), “Problems of harmonization of economic-legal and environmental-legal regulation in the field of waste management”, *Legal position*.

[Online], available at:
<http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2910/1/11.%20%D0%97%D1%83%D1%94%D0%B2.pdf> (Accessed 11 Oct 2024)

14. Backes, C. (2017), “Law for a Circular Economy”, [Online], available at:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjCrIanqa3uAhVMtIsKHX1iBmcQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.uu.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Frgl-ucowsl-backes-law_for_a_circular_economy.pdf&usg=AOvVaw3POS5GvaS6619qnPyKs2vy (Accessed 12 Oct 2024)

15. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The procedure for keeping state records and certification of waste”, [Online], available at:
<http://zakon1.rada.gov.ua./laws/show/2034-II> (Accessed 11 Oct 2024)

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Reducing the Number of Permitting Documents”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-18#Text> (Accessed 19 Oct 2024)

Стаття надійшла до редакції 14.11.2024 р.